Etiikkaa ei voi mitata

Eettisen pohdinnan juurruttaminen liikunta-alalle on viisautta ja välittämistä

Mikko Salasuo & Minna Rauas

Numerot eivät valehtele. Liikunnassa ja urheilussa niitä on totuttu käyttämään. Liikunnan tuottamaa iloa, riemua, tuskaa ja ahdistusta mitataan usein numeraalisesti. On kyse senteistä, sekunneista, sykkeestä, tasoituksesta, sijoituksesta, voitoista, pisteistä, osallistujamäärästä tai vaa'an lukemasta. Numerot kertovat yhden totuuden, eivät kuitenkaan koko totuutta.

Ulkopuolisen silmin näyttää siltä, että liikunnassa ja urheilussa numeroiden totuus on ottanut autoritäärisen yksinvallan. Vallan ottaneet numerot ovat mitattavia liikunta- ja urheilutuloksia sekä viivan alle jääviä rahamääriä. Tällainen yksinvalta sopii maailmaan, jossa halutaan vain asettaa asioita järjestykseen, nähdä tehokkuutta ja tehdä voittoja. Huonommin se sopii maailmaan, jossa lapset ja nuoret leikkivät ja liikkuvat, kasvavat ja kehittyvät yhteiskunnalliseen jäsenyyteen. Inhimillinen jää pimentoon, kun yksipuolinen ja kalsea vallan paradigma määrää tahdin (ks. Lehtonen 2025).

Julkisuudessa on viimeisten 15 vuoden aikana raportoitu toistuvasti lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa kokemasta epäasiallisesta kohtelusta, kiusaamisesta ja syrjinnästä – ja monista muista ongelmista (mm. Berg ym. 2020; Zacheus 2025). Esimerkiksi Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten mukaan epäasiallinen kohtelu, kiusaaminen ja syrjintä ovat liikunnassa ja urheilussa yleisempää kuin millään muulla vapaa-ajan areenalla (mm. Hakanen ym. 2019; Salasuo ym. 2021). Lapsiuhritutkimuksissa (mm. Fagerlund ym. 2013) on raportoitu myös henkisen ja seksuaalisen väkivallan kokemusten olevan nuorten urheiluseuraharrastuksissa yleisempiä kuin muissa harrastuksissa. Näyttöä epäeettisestä toiminnasta on kertynyt paljon.

Eettiset epäkohdat varjostavat 2000-luvulla liikunta-alaa ja erityisesti huippu-urheilua. Mediasta voi viikoittain lukea huippu-urheiluun kytkeytyvästä vallan väärinkäytöstä, korruptiosta ja ihmisoikeusrikkomuksista sekä sopupelaamisesta ja dopingista (mm. Zacheus 2025). Suomalaiset liikuntatutkijat kertovat kyselyissä liikunta-alan toimijoiden taholta tulevista vaikuttamisyrityksistä ja häirinnästä (mm. Rikala & Korsberg 2022). Ei olekaan yllättävää, että mainemittaukset (esim. T-media 2024) osoittavat kansalaisten luottamuksen moniin liikunta-alan keskeisiin toimijoihin olevan alhainen.

Tässä puheenvuoroartikkelissa kerrotaan tammikuussa 2025 julkaistusta ensimmäisestä liikunta-alan ammattieettisestä koodistosta ja

sen valmistelusta sekä tarkastellaan sitä lasten ja nuorten näkökulmasta. Näkökulma kääntyy eettisistä haasteista ja ongelmista ratkaisuihin. Liikunta-alan eettinen pohdinta on aiemmin perustunut subjektiivisiin ja vaihteleviin eettisiin periaatteisiin, joten yhteinen eettinen koodisto tulee tarpeeseen (ks. Oja & Lehtonen 2024). Liikunta-alan eettinen koodisto sanoittaa liikunnan ja urheilun abstraktin ”reiluuden” konkreettisiksi ja kaikkia koskeviksi ammatillisiksi periaatteiksi. Siitä etiikassa on kyse: se kertoo, minkälaiset tavat ovat hyviä ja oikeita. (Ks. Salasuo & Rauas 2025.) Liikunta-alan ammattieettisen koodiston yhteydessä julkaistiin myös näkökulmia liikunnan ja urheilun eettiseen pohdintaan tarjoava kirja *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin* (ks. Salasuo & Rauas 2025). Tämän puheenvuoron tausta-aineistona hyödynnetään kirjassa julkaistuja asiantuntijatekstejä.

Puheenvuoromme osallistuu nuoriso- ja liikuntatutkimuksessa käytyyn keskusteluun liikunnan ja urheilun eettisistä haasteista ja ongelmista sekä eettisen sääntelyn tarpeesta (ks. Berg ym. 2020; Salasuo 2021; Kananen 2025). Varsinkin nuorisotutkijat ovat olleet aktiivisia keskustelussa lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun eettisistä kysymyksistä. Myös liikunta-alan eettisiä koodeja ja kysymyksiä käsittelevän kirjan toimittivat nuorisoalan puolelta tulevat tutkijat.

Eettisten kysymysten painoarvo kasvanut 2000-luvulla

Etiikka on filosofian osa-alue, joka koskee oikeaan ja väärään liittyviä kysymyksiä. Etiikka on moraalin filosofiaa. Ajattelu- ja toimintatapojen sijaan etiikka kertoo siitä, minkälaiset toimintatavat ovat oikeita, hyviä ja toivottavia (Räikkä ym. 1995). Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ohjaavat eettistä pohdintaa. Pelkistäen todettuna eettinen toiminta tarkoittaa kykyä toimia vallitsevien arvojen pohjalta oikein. Epäeettinen toiminta puolestaan viittaa siihen, että toimitaan vallitsevista arvoista poiketen ja tehdään niiden vastaisia päätöksiä.

Epäeettinen tai eettisesti arveluttava toiminta sopii huonosti 2020-luvun ajankuvaan. Eettisten ja ammattieettisten kysymysten merkitys vahvistui 2000-luvulla lähes kaikilla elämän- ja ammattialoilla. Suomessa ja kaikkialla länsimaissa herkistyttiin pohtimaan eettisiä kysymyksiä, kuten sukupuolten tasa-arvoa, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia, lapsen oikeuksia ja ylipäätään yhdenvertaisuuskysymyksiä. Yhteiskunnalliset liikkeet, kuten *Metoo*-kampanja, tekivät näkyväksi piilossa olleita ja vaiettuja eettisiä ongelmia. Läpinäkyvyyden lisääntyminen asetti uusia eettisiä standardeja vallalle ja vallan käytölle. (Salasuo & Rauas 2025.)

Liikunta-ala havahtui eettiseen pohdintaan hitaasti. Monet liikunnan ja urheilun eettiset suuntaviivat ja määrittelyt olivat 1990-luvulta, joten ne eivät sopineet 2000-luvun arvoihin tai yhteiskuntaan. Olikin vain ajan kysymys, milloin ”eettinen käänne” rysäyttää konservatiivisena pidetyn liikunta-alan ”kyljestä sisään” (ks. Salasuo 2017; Berg ym. 2020). Eettisten ongelmien ilmaannuttua liikunta-alan toimijat alkoivat tuottaa erilaisia vastuullisuuskampanjoita sekä täydentää verkkosivujaan eettisyydestä kertovilla teksteillä (mm. Laine 2025). Liikunta-alan eettiseen heräämiseen tarvittiin työntöapua valtion liikuntaneuvostolta ja opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Haparoivista ensiaskelista huolimatta eettinen pohdinta aidosti käynnistyi.

Liikunta-alan ammattieettinen koodisto

Liikunta-alan ammattieettisen koodiston laatiminen käynnistyi Liikunta- ja nuorisoalan

asiantuntijat ry:n (Nuoli), Suomen Ammattivalmentajat ry:n (SAVAL) ja Suomen liikunnan ammattilaiset ry:n (SLA) yhteistyönä. Erja Anttonen (2022) teki Nuoli ry:n toimeksiannosta opinnäytetyön *Eettinen osaaminen liikunta-alalla. Suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:lle*, ja se viitoitti suuntaa eettisen koodiston laatimiseen. Anttonen perehtyi olemassa oleviin liikunnan ja urheilun eettisiin linjauksiin sekä keskeisiin käsitteisiin ja eettiseen osaamiseen liikunta-alan koulutuksissa. Lisäksi hän suunnitteli Delfoi-menetelmään perustuvan mallin, jota voitiin hyödyntää liikunta-alan eettisen koodiston rakentamisessa.

Nuoli ry. kokosi koodiston laatimisen tueksi ohjausryhmän, johon kuuluivat puheenjohtajana Raino Nieminen (Saval) ja jäseninä Marko Kananen (Suek), Jari Kanerva (LTS), Eerika Laalo-Häikiö (Urheiluopistot), Johanna Manninen (SLA), Kari Partanen (Kamk), Petteri Piirainen/Katariina Varjonen (Nuoli), Lasse Räisänen (Nuoli), Mikko Salasuo (HY/Icehearts), Mikko Simula (JYU) ja asiantuntijana Minna Rauas (Nuoli/NTS), joka osallistui vuosina 2014 ja 2020 Nuorisotyön ammattieettisen ohjeen laatimiseen. Liikunta-alan ammattieettisen koodiston aineistonkeruussa hyödynnettiin Anttosen (2022) suunnitelman mukaisesti Delfoi-menetelmää (esim. Stubin, Tikkanen & Linturi 2020). Aluksi tehtiin asiantuntijamatriisi, joka auttoi valitsemaan erilaisista näkökulmista liikunnan ja urheilun eettisiä kysymyksiä tarkastelevan asiantuntijajoukon. Delfoi-paneeliin kutsuttiin 23 asiantuntijaa, joilla oli osaamista liikunnasta ja urheilusta sekä terveydestä ja hyvinvoinnista. Asiantuntijat kommentoivat e-Delphi verkkoalustalla ensin liikunta-alan ammattietiikan nykytilaa sekä ammattieettistä toimintaa ohjaavia ja edistäviä tekijöitä. Sen jälkeen asiantuntijat kommentoivat ensimmäisen kierroksen aineistosta tehtyjä väitteitä. Panelisteilla oli myös mahdollisuus kommentoida toistensa vastauksia. Paneeli toteutettiin anonyymina.

Paneelilta saatu aineisto analysoitiin. Analyysin tulokset muodostivat ammattieettisen koodiston rungon. Sitä vahvistettiin hyödyntämällä tutkimuskirjallisuutta, ihmisoikeussopimuksia, lainsäädäntöä sekä kansainvälisiä liikuntaa ja urheilua koskevia sopimuksia. Ohjausryhmä muokkasi kokouksissaan koodiston rakennetta ja sisältöä sekä täsmensi sanallistamista. Lopullisessa versiossa näkyy useita yhtymäkohtia tutkimuksiin, lainsäädäntöön, kansainvälisiin sopimuksiin ja ihmisoikeussopimuksiin. Eettinen koodisto lähetettiin vielä kommentoitavaksi ensin Delfoi-paneelin jäsenille ja myöhemmin laajalle joukolle liikunta-alan toimijoita. Lopullinen koodisto hyväksyttiin ohjausryhmän kokouksessa marraskuussa 2024. Ensimmäinen liikunta-alan yhteinen ammattieettinen koodisto syntyi näin laajan asiantuntijajoukon yhteistyönä.

Koodisto lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun näkökulmasta

Liikunta-alan ammattieettisen koodiston tarkoituksena on vahvistaa eettisesti kestäviä toimintatapoja ja rakenteita liikunnassa ja urheilussa. Lasten ja nuorten haavoittuvuus sekä heidän asemansa aikuisten toimijoiden alaisuudessa tekevät heistä erityisen kohderyhmän. Tämä on huomioitu koodistossa erillisenä kohtana:

> Lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa korostuvat myönteiset kokemukset, positiivisen suhteen rakentaminen liikkumiseen ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Toiminta tukee lapsen kasvua, kehitystä ja toimintakykyä. Ammattilainen huomioi lapsen edun ja kuulee lapsia iän sekä kehitystason mukaisesti. Ammattilainen ottaa yhdenvertaisesti

> huomioon jokaisen lapsen ja nuoren, myös ne, joilla on haasteita liikuntasuhteen löytämisessä. Lasten ja nuorten toiminnassa ehkäistään liikunnan polarisaatiota ja harrastamisen kapeutumista. Liikunta-alalla luodaan rakenteita, jotka tukevat lasten ja nuorten erilaisia tavoitteita ja tarpeita, kunnioittavat lasten ja nuorten näkemyksiä ja huomioivat liikkujan lähipiirin.
> (Liikunta-alan ammattieettinen koodisto, kohta 7.)

Liikunta-alan ammattieettisen koodiston lapsia ja nuoria koskevassa kohdassa painotetaan muun muassa yhdenvertaisuutta sekä osallistujien lähtökohtien ja kykyjen huomioimista. Koodissa myös korostetaan sellaisten rakenteiden tarvetta, jotka huomioivat lasten ja nuorten erilaiset tarpeet ja tavoitteet. Nämä muun muassa liikuntalaista (2015) ja yhdenvertaisuuslaista (2014), kansainvälisistä sopimuksista ja lapsen oikeuksista lähtevät eettiset suuntaviivat vahvistavat lapsi- ja nuorilähtöistä liikuntaa ja urheilua. Liikunta-alan ammattieettisen koodiston myötä kenellekään ei pitäisi olla enää epäselvää, mihin suuntaan eettisyyden kompassi osoittaa.

Myös koodiston epäasiallista kohtelua koskeva kohta on tärkeä lasten ja nuorten kanssa toimittaessa. Koodiston eettinen linjaus on varsin yksiselitteinen: ”liikunnassa ja urheilussa ei hyväksytä kiusaamista, häirintää, syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä.” Myös kehotus kunnioittaa osallistujien henkilökohtaista tilaa, koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta on relevantti toimittaessa lasten ja nuorten kanssa. Onkin syytä toivoa, että nämä kohdat koodistosta juurtuvat syvälle liikunta-alan käytänteisiin.

Ammattieettinen koodisto tukee pyrkimyksiä lisätä kaikkien lasten ja nuorten liikkumista ja liikuntaa sekä parantaa fyysistä toimintakykyä. Liikunnan monipuolisuuden ja saavutettavuuden painottaminen vahvistaa erilaisten lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia. Koodisto ei ole määräys tai käytännön ohjekirja liikunta-alan ammattilaiselle vaan kompassi, joka auttaa liikunta-alan ammattilaista tarkastelemaan lasten ja nuorten kanssa tehdyssä työssä kohdattuja asioita, tilanteita ja kysymyksiä.

Myös lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa on hankala kiertää mitattavissa olevien tulosten logiikkaa, eikä niiden kiertämiseen ole tarvettakaan. Tärkeämpää on ymmärtää, että mitattavissa olevat tulokset eivät ole lasten ja nuorten liikkumisen, liikunnan ja urheilun ensisijainen tai ainoa tarkoitus. Suomessa liikuntalaki (2015) määrittää liikuntatoiminnan lähtökohdiksi tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, yhteisöllisyyden, monikulttuurisuuden, terveet elämäntavat ja ympäristön kunnioittamisen. Myös YK:n sopimus lapsen oikeuksista normittaa laintasoisesti kaikkea lasten kanssa tehtävää työtä ja toimintaa (Toivonen 2025). Mittaamisen logiikka ja numerot ovat lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa alisteisia näille premisseille ja kasvatusta koskeville arvoille.

Lopuksi

Ihmisyyteen ja eettisyyteen liittyviä arvoja on vaikeaa mitata ja esittää numeerisesti. Numerot ovat tärkeitä suorituksen mittareita, hyviä renkejä, mutta ihmisten ja varsinkin lasten ja nuorten kanssa toimittaessa eettisiä kysymyksiä ei voi ohittaa olankohautuksella. Eettisyys luo toiminnalle perustan: se on viisautta ja välittämistä.

Tammikuussa 2025 julkaistu liikunta-alan ammattieettinen koodisto tuo varsin kattavasti esiin eettisen toiminnan periaatteita ja siihen kiinnittyviä rakenteellisia tekijöitä. Lapsia ja nuoria koskevat eettiset kysymykset on huomioitu laajasti. Koodisto on liikunta-alalle työkalu, joka mahdollistaa toiminnan kehittämisen ja epäkohtiin puuttumisen. Sitä ei ole tarkoitettu vaatimukseksi liikunta-alan ammattilaisille ja toimijoille, vaan sen tarkoi-

tus on voimaannuttaa ja tuoda turvaa. Toivottavaa on, että koodisto auttaa liikunta-alan ammattilaista näkemään itsensä tehtävänsä kokoiseksi sekä vahvistaa uskoa hänen oman työnsä merkitykseen ja mahdollisuuksiin.

Yhteisen ammattieettisen koodiston rakentaminen heterogeeniselle liikunta-alalle ei ole aivan yksinkertaista. Koko ammattialan yhteen niputtaminen on jopa hieman väkivaltaista, mutta etiikan kohdalla se on mahdollista. Etiikka on olemassa kaikessa ihmisten kanssa tehtävässä työssä: väärin tekeminen on väärin tekemistä ja oikein tekeminen on oikein tekemistä, tapahtuu se sitten syrjäkylän ruohottuneella yleisurheilukentällä tai jalkapallon MM-kisoissa.

Lähteet

Anttonen, Erja (2022) *Eettinen osaaminen liikunta-alalla. Suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:lle*. https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022053012993

Berg, Päivi & Lehtonen, Kati & Salasuo, Mikko (toim.) (2020) *"Siitä on pikemminkin vaiettu." Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjäytymisestä ja epäasiallisesta kohtelusta liikunnassa ja urheilussa.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Fagerström, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia.* Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.

Kananen, Marko (2025) Avoimuudella ja yhteistyöllä kohti turvallista toimintaympäristöä. Teoksessa Mikko Salasuo & Minna Rauas (toim.) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin.* Helsinki: Nuoli ry, 71–76.

Laine, Elina (2025) Ammattilainen huomioi liikkumisen, liikunnan ja urheilun erilaiset lähtökohdat ja tavoitteet. Teoksessa Mikko Salasuo & Minna Rauas (toim.) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin.* Helsinki: Nuoli ry, 37–42.

Lehtonen, Kati (2025) Valta ja vallankäyttö osana liikunta-alan ammattieettistä koodistoa. Teoksessa Mikko Salasuo & Minna Rauas (toim.) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin.* Helsinki: Nuoli ry, 77–82.

Oja, Samuli & Kati Lehtonen (2024) Eettisesti kestävää liikuntaa ja urheilua. Teoksessa Samuli Oja & Kati Lehtonen (toim.) *Konkreettista, arkista ja subjektiivista. Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet -hankkeen loppuraportti*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Saku Rikala & Minttu Korsberg (2022) *Liikuntatutkijoihin kohdistuva vaikuttaminen ja häirintä*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2022:2.

Räikkä, Juha & Kotkavirta, Jussi & Sajama, Seppo (1995) *Hyvä ammattilainen. Johdatus ammattietiikkaan*. Helsinki: Painatuskeskus.

Salasuo, Mikko (2017) *Lasten urheiluharrastuksissa kiusataan tutkitusti enemmän kuin haluamme uskoa*. Vieraskynä. https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/12/21/lasten-urheiluharrastuksissa-kiusataan-tutkitusti-enemman-kuin-haluamme-uskoa (Viitattu 1.12.2024.)

Salasuo, Mikko (toim.) (2021) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.

Salasuo, Mikko & Rauas, Minna (toim.) (2025) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin.* Helsinki: Nuoli ry.

Stubin, Toni & Tikkanen, Jukka & Linturi, Hanne (2020) *Delfoi-paneeli. Metodix*. https://metodix.fi/2020/10/16/4-delfoi-paneeli/ (Viitattu 12.12.2024.)

Toivonen, Virve (2025) Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja lasten oikeus erityiseen suojeluun. Teoksessa Mikko Salasuo & Minna Rauas (toim.) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin*. Helsinki: Nuoli ry, 91–98.

T-media 2024. *Olympiakomitean maine ja luottamus ovat pudonneet – Salibandyliitto edelleen hyvämaineisin lajiliitto.* https://t-media.fi/urheilujarjestojen-ja-liittojen-luottamusmaine-2024/. (Viitattu 12.12.2024.)

Zacheus, Tuomas (2025) Jokaisella on yhdenvertainen oikeus liikkumiseen. Teoksessa Mikko Salasuo & Minna Rauas (toim.) *Viisautta ja välittämistä. Liikunta-alan ammattieettinen koodisto ja näkökulmia eettisiin kysymyksiin*. Helsinki: Nuoli ry, 61–70.